

BIJLAGE VIII

*Provinciale Statenverkiezingen 1978. Verkiezingsprogramma's,
door S. Singelsma*

Inleiding

Voorjaar 1978 heeft in het teken gestaan van de lokale verkiezingen. De verkiezingen voor de gemeenteraad genieten door de herkenbaarheid en directheid van de strijdpunten een duidelijke populariteit bij de kiezers. Dat is, helaas, anders gesteld wat betreft de verkiezingen voor de Provinciale Staten. Op het gebied van bijvoorbeeld ruimtelijke ordening, planologie en milieubeheer is het Provinciale Bestuur de laatste jaren een steeds belangrijker rol gaan spelen. Alleen het feit al dat de Provincie het gemeentelijke budget moet goedkeuren, en daarmee eigenlijk alle gemeentelijke beslissingen, pleit voor een in ieder geval gelijke belangstelling.

In de praktijk kiest de burger waarschijnlijk niet voor een bepaald provinciaal beleid. Politici en media kunnen tot nu toe moeilijk de verleiding weerstaan om de verkiezingen voor Provinciale Staten te gebruiken als herkansing voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer, die veelal een jaar ervoor gehouden worden.

Het belang van de Provincie wordt hierdoor echter niet verminderd. De met het Provinciaal Bestuur samenhangende provinciale politiek is ook zeer zeker een serieuze zaak. Vandaar ook dat de staf van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, verder het Centrum te noemen, heeft besloten deze verkiezingen te documenteren om onderzoek op dit gebied mogelijk te maken en aan te moedigen. Het belangrijkste onderdeel van dit documentatiewerk is het verzamelen van de door de diverse partijen in de verschillende provincies uitgebrachte programma's geweest.

In dit artikel zal ik proberen enig inzicht te geven in aard en omvang van het verzamelde materiaal. Per provincie is het volgende materiaal binnengekomen:

Groningen:	PvdA, CDA, VVD, PPR, PSP, D'66, CPN, GPV, GB	
Friesland:	PvdA, CDA, VVD, PPR, PSP, D'66	FNP
Drenthe:	PvdA, CDA, VVD, PPR, PSP,	CPN
Overijssel:	PvdA, CDA, VVD, PSP, D'66,	GPV
Gelderland:	PvdA, CDA, VVD, PPR	
Utrecht:	PvdA, CDA, PPR, PSP, D'66, CPN, GPV	
N. Holland:	PvdA, CDA, VVD, PPR, PSP,	CPN, IKB
Z. Holland:	PvdA, CDA, VVD, PPR,	GPV
Zeeland:	PvdA, CDA, VVD, PPR, PSP, D'66	
N. Brabant:	PvdA, CDA, VVD	
Limburg:	PvdA, CDA, VVD, PPR	

De SGP heeft een landelijke, per provincie aangepaste, verkiezingsfolder gemaakt. Verkiezingsprogramma's in de eigenlijke zin van het woord zijn het dus niet.

In de nu volgende inventarisatie heb ik de verschillende pagina-formaten ter wille van de vergelijkbaarheid omgerekend naar een standaardformaat, òf A4, òf A5.

De PvdA

Alle PvdA-gewesten hebben het Centrum hun programma's gestuurd. Het merendeel daarvan draagt als titel 'Programma Provinciale Staten 1978 - 1982'. In Drenthe, Gelderland en Overijssel is men afgegaan op de titel van het landelijke programma: 'Voorwaarts in Drenthe', 'Voorwaarts in Gelderland' en 'Voorwaarts in Overijssel' is het resultaat. Het zelfbewuste motto van het Limburgse programma luidt 'PvdA thuis in Limburg'.

Door het verschil in omvang, verzorging en inhoud is het duidelijk dat de verschillende provinciale programma's ook per provincie gemaakt zijn. Zo varieert de omvang van negen pagina's A5 voor het gewest Drenthe tot 88 pagina's A5 voor dat van het gewest Gelderland.

Het programma van het gewest Friesland bestaat uit een Nederlands en een Fries gedeelte, die qua inhoud gelijk aan elkaar zijn.

Het gewest Utrecht heeft haar programma opgesteld in nauwe

samenwerking met de PPR. Het '38 pagina's A4 tellende stuk is vrij gedetailleerd van opzet en behalve als verkiezingsprogramma ook bedoeld als beleidsprogramma voor het te vormen college van Gedeputeerde Staten.

Naast de bekende paragrafen over Democratisering en Bestuur, Ruimtelijke Ordening, Welzijn, Financiën, Sociaal-Economische Zaken, Milieu, Verkeer en Waterstaat etc. wordt veelal ook een paragraaf gewijdt aan Personeel en Organisatie. In 'Voorwaarts' vinden we geen apart hoofdstuk over de ambtenaren.¹ Als zo'n paragraaf wordt opgevoerd is het de bedoeling dat de provincie als grote werkgever een 'voorbeeldig' personeelsbeleid voert.

Het CDA

Van het CDA zijn ook alle elf provinciale programma's binnengekomen. Die van Limburg, Friesland en Drenthe openen met een voorwoord van CDA-voorzitter Piet Steenkamp, in Limburg mede ondertekend door de voorzitter van het CDA-Limburg, Constant de Waal

Het landelijke CDA heeft een model Gemeente en Provincie program 1978-1982 opgesteld.² Behalve in het programma van het CDA-Zeeland is dit landelijke model in de andere provinciale programma's in meer of mindere mate terug te vinden. Het sterkst geldt dit voor het programma voor de provincie Gelderland, dat bijna letterlijk gelijk is aan het model. Bij de andere programma's vinden we de parallellen in de indeling of in tekstfragmenten. Behalve voor Gelderland lijken de programma's echter wel per provincie te zijn opgesteld. De uiterlijke verzorging en uitvoering is, behalve bij het programma voor Zeeland, identiek. De omvang van de programma's varieert van acht pagina's A4 voor het Drentse tot 50 pagina's A4 voor het Overijsselse programma. Over het algemeen schommelt het tussen de vijftien en twintig pagina's.

Het CDA-Friesland heeft haar programma zowel in het Fries als in het Nederlands afgedrukt. Het Friese programma is het enige met de titel 'Niet Bij Brood Alleen'. 'Net Fan Brea Allinne'.

Dat van Groningen en Utrecht heten 'Samen Verantwoordelijk'. De variant van Drenthe luidt 'Welzijn in gezamenlijke verantwoordelijkheid'. De andere programma's heten eenvoudigweg 'CDA-verkiezingsprogramma (provincie) 1978-1982'. Meer motto dan titel is het Brabantse 'Want Brabant is ons dierbaar'. Zuid-Holland ten slotte heeft als ondertitel nog toegevoegd 'Politiek werkprogram 1978-1982 voor de provincie Zuid-Holland'.

De VVD

De verzameling VVD-programma's is op dat van Utrecht na compleet. Hoewel de uitvoering van de programma's zeer verschillend is, zijn er inhoudelijk duidelijke overeenkomsten. Veel verkiezingsprogramma's lijken sterk gebaseerd te zijn op het VVD-beginselprogramma,³ en verkiezingsprogramma.⁴ In de programma's voor Drenthe en Gelderland wordt dit ook zo vermeld. Een kleine steekproef bij de andere programma's leert, dat behalve die van Groningen en Gelderland, ook deze gebaseerd zijn op het beginselprogramma en het verkiezingsprogramma.

De VVD-Groningen heeft de essentie van haar programma samengevat in de ondertitel van het programma, 'Vrijheid - Werk - Samenwerking juist in Groningen'. Met de toevoeging van het woord 'juist' wil de VVD-Groningen waarschijnlijk zeggen dat de in de ondertitel genoemde begrippen onder het linkse programcollege niet goed tot hun recht zijn gekomen. Het programma voor Zuid-Holland heet: 'De burger in Zuid-Holland'. De VVD-Brabant heeft als titel gekozen: 'VVD, juist NU....ook in Brabant'. Net als dat voor de PvdA in Limburg het geval is, spreekt hier duidelijk de wens en verwachting van een niet-confessionele partij uit vaste voet in het Zuiden te krijgen.

De omvang van de programma's varieert van vijftien pagina's A5 voor dat van Brabant tot 68 voor dat van Zuid-Holland. Het gemiddelde ligt tussen de twintig en dertig.

Wat betreft de collegevorming is men bijna altijd voor een afspiegelingscollege met een beleidsprogramma. Alleen de VVD-Limburg is niet expliciet voor zulk een programma.

D'66

D'66-afdelingen van vijf provincies hebben hun programma naar het Centrum gestuurd. De programma's dragen de titel 'Provinciaal' (Overijssel) of 'Beleidsprogramma' (Friesland) en natuurlijk 'Het Redelijk Alternatief' (Zeeland, Utrecht en Groningen).

De omvang varieert van 10 (Overijssel) tot 25 pagina's A4 (Groningen). De programma's lijken autonoom per provincie tot stand te zijn gekomen; er zijn geen frappante onderlinge overeenkomsten qua tekst en indeling, noch is dit het geval met het nationale D'66 Beleidsprogram 1977 - 1981.⁵ Bij het programma van Utrecht is het heel duidelijk dat het provinciegericht is samengesteld daar de indeling van het programma overeenkomt met de portefeuillevverdeling van Gedeputeerde Staten.

Het D'66-programma voor de provincie Friesland bevat een in het Fries geschreven paragraaf over het Fries.

De PPR

De negen PPR-programma's zijn afkomstig uit de provincies Limburg, Zeeland, Noord- en Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland, Drenthe, Friesland en Groningen. Het programma van de PPR Utrecht is een combinatie met dat van de PvdA; een zelfstandig PPR programma is niet als zodanig te herkennen.

De omvang van de overige programma's varieert van zes pagina's A4 voor de provincie Limburg tot 26 pagina's A4 voor Zuid-Holland.

Vier programma's dragen een titel of motto, te weten: 'Vrede, wij maken er werk van' (Zeeland), 'Houdt Gelderland groen, het kan ook anders' (Gelderland), 'Hou't levend' (Noord-Holland), en 'Klein is machtig - Lyts is machtich' (Friesland). Een kleine inhoudelijke vergelijking duidt erop dat de programma's per provincie tot stand zijn gekomen.

De PSP

De zeven PSP-programma's zijn afkomstig uit de provincies Zeeland, Noord-Holland, Utrecht, Overijssel, Drenthe, Friesland en Groningen. Het gewest-Gelderland kent geen eigen programma maar werkt op basis van het landelijke actieprogramma. Het programma van het gewest Overijssel draagt de titel 'Grenpen uit het werkprogramma 1978-1982 PSP Overijssel'; het betreft hier dan ook het uittreksel van een groter programma. De andere zijn getiteld 'werkprogramma', 'actieprogramma', of gewoon 'programma 1978-1982'. Het programma van het gewest Groningen heeft de voor tweeërlei uitleg mogelijke titel 'Nieuw, links in de provincie'.

De onderlinge overeenkomsten zijn niet opvallend. Ook een vergelijking met het landelijke PSP-actieprogramma 1977-1981 levert weinig opvallende overeenkomsten op.⁶ De programma's lijken dan ook per provincie tot stand te zijn gekomen.

De omvang van de PSP programma's varieert van negen tot 24 pagina's A4 voor resp. de programma's van de gewesten Overijssel en Friesland.

De CPN

Een van de weinige partijen die in het provinciaal programma uitdrukkelijk zegt dat deze verkiezingen ook van nationaal belang zijn, is de CPN. De vier programma's, Noord-Holland, Utrecht, Drenthe en Groningen, openen alle met een oproep tot strijd tegen het Kabinet-Van Agt/Wiegel.

De vier programma's, in omvang variërend van 12 (Drenthe) tot 24 (Groningen) pagina's A5, zijn erg verschillend. Ze heten 'verkiezingsprogram', 'program', en 'actieprogram'.

Het GPV

Het GPV kent geen echte provincieprogramma's. In de provincies wordt gewerkt vanuit de 'Leidraad voor een Nationaal

Gereformeerd Provincieprogramma'.⁷ Dit centraal opgestelde stuk wordt soms uitgebreid met een urgentieprogramma (Utrecht) of foldermateriaal (Groningen).

De SGP

De SGP heeft een nationale folder uitgegeven die per provincie is uitgebreid met een paragraaf over die provincie met daarbij een kandidatenlijst. In Friesland is de SGP samen met de RPF de verkiezingen ingegaan. Dit komt in de provinciale paragraaf tot uiting.

De FNP

De Fryske Nasjonale Partij probeert vanuit een maatschappijvisie waarin de begrippen federalisme en decentralisatie centraal staan, op te komen voor de rechten en belangen van Friesland. De partij denkt dat de democratie het best functioneert in een federatief staatsbestel op Europees en Wereldniveau. Het gedetailleerde programma waarin dit staat vermeld telt 23 pagina's (13 bij 27 cm) en is vanzelfsprekend geheel in het Fries gesteld.

De GB

De Grönneger Bond gaat uit van dezelfde principes als de FNP. Van deze partij is een algemeen programma van acht pagina's A5 binnengekomen. Het is geheel in het Gronings geschreven.

De IKB

De Internationale Kommunisten Bond (Vierde Internationale), is een partij die in Noord-Holland aan de verkiezingen heeft meegedaan. Ze heeft niet in alle kieskringen meegedaan. Het is de mensen van de IKB dan ook niet te doen om zetels in het Provinciaal Bestuur. Want, zoals men op pagina veertien van het pro-

gramma zegt: "Het socialisme komt niet uit het provinciehuis! alleen de strijd loont." Doel is volgens het programma de vorming van een eenheid links van het reformisme. Dit moet d.m.v. actie worden bereikt.

Het programma bestaat uit veertien pagina's A5 en bevat enige provinciale aktiepunten.

Noten

1. Voorwaarts en niet vergeten..... Het verkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid voor de Tweede Kamerverkiezingen op 25 mei 1977. Amsterdam, 1977
2. Model Gemeente- en Provincieprogram 1978-1982. Den Haag, Wetenschappelijke Instituten CDA, 1978
3. Beginselprogram van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. (Vastgesteld door de Algemene Vergadering op 22 januari 1966 en nader geredigeerd door de Partijraad op 25 juni 1966)
In: Handboek VVD Aflevering 1. s.l., s.a.
4. Vrijheid Werk Samenwerking Verkiezingsprogramma VVD. Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, Den Haag, 1977
5. Politieke Partij Democraten '66 Beleidsprogram 1977-1981. Den Haag, 1977
6. Aktieprogramma PSP. PSP, Amsterdam, 1977
7. Leidraad voor een Nationaal-Gereformeerd Provincieprogram. Groen van Prinsterer Stichting, Amersfoort, 1977